

Justitsministeriet

Klage over religiøs påtrykning i EU-pas

Roskilde 2 juli 2010

Lars Barfoed
Justitsministeriet
Slotsholmsgade 10
1216 København K

Kopi: Retsudvalget

Kære Lars

Jeg har i går klaget til Europa-kommissionen over, at den danske stat misbruger et dokument udstedt i den Europæiske Unions navn til at pådutte danske EU-borgere en bestemt religion.

Kopi af klagen over Danmark er vedlagt.

Med venlige hilsener

Karsten

**KLAGE TIL
KOMMISSIONEN FOR DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABER**

**KLAGE OVER
DANMARK**

**FOR
MANGLENDE OVERHOLDELSE AF FÆLLESSKABSRETTE**

**VED AT
MISBRUGE DANSK EU-PAS TIL RELIGIØS PÅTRYKNING**

Klagers navn og kontaktdata

Navn: Karsten Riise Kristensen
Nationalitet: Dansk statsborger

Adresse: Store Gråbrødrestræde 8
DK 4000 Roskilde
Danmark

Telefon: +45 21 84 34 00
Mail: kr@changemanagement.dk

Klagen vedrører følgende medlemsstat og offentlige organ

Danmark - justitsministeriet

Beskrivelse af de forhold, klagen vedrører:

Danmark har inde i omslaget i mit danske EU-pas påtrykt en korsfæstet kristus (bilag 2).

Derfor indklager jeg den danske stat for at fordreje sin magt over udgivelsen af den danske version af EU-passet til at misbruge EU-passet som et instrument til at pådutte en bestemt religion på mig og alle andre danske EU-borgere.

Religions-neutralitet i EU-passet er særlig aktuelt, fordi Europa-kommissionen er i færd med udarbejde nye regler, der i alle detaljer skal regulere udformningen af det nye biometriske EU-pas. EU kan også forventes inden for kort fremtid selv at skulle stå med ansvaret for at udstede EU-pas i sine nye internationale repræsentationskontorer.

Mit EU-pas er et EU-dokument

Som EU-borger har jeg et EU-pas, som *de facto* er et EU-dokument:

- Dansk EU-pas er øverst udstedt i navn af den Europæiske Union (se bilag 1)
- Den Europæiske Union forestår forskrifterne vedr. pas-udformning (se bilag 3)
- Den Europæiske Union koordinerer EU-passet juridisk og politimæssigt

Dansk EU-pas er således (uanset eventuelle juridiske formaliteter) rent faktisk et EU dokument, og da den Europæiske Union er ansvarlig for alle sine dokumenter, har Unionen også et overordnet ansvar i forhold til Danmark omkring den måde, hvorpå Danmark har tilladt sig at udforme sin nationale variant af EUs fælles pas.

Bestemmelser i fællesskabsretten, som Danmark overtræder

Danmark misbruger en valgfrihed i EUs pas-resolution til religiøse særformål

EUs pas-resolution (bilag 3 punkt d) tillader, at EU-staterne bruger indersiden af pas-omslaget til "anføre de angivelser, de ønsker" og at sådanne angivelser skal affattes på statens officielle sprog. Ved at placere et kristus-billede på indersiden af omslaget i dansk EU-pas misbruger den danske stat sin valgfrihed i EUs pas-resolution, for et kristus-billede kan ikke siges at være en faktuel "angivelse" og kristus-billedet er ej heller "affattet" på dansk.

Danmark svækker fællesskabsfølelsen blandt danske EU-borgere

Jeg henviser til EUs pas-resolution af 23. juni 1981 (bilag 3), som formulerer formålet med EU-passet således

"styrke følelsen hos medlemsstaternes borgere af at tilhøre ét og samme Fællesskab"

Ved at placere et kristen-religiøst motiv i EU-passet skaber Danmark en splittelse mellem EUs borgere, som opdeler EU-borgerne efter om de er kristne eller ikke-kristne.

Derved svækker den danske stat følelsen af samhørighed og fællesskab blandt EUs borgere på tværs af religion, hvilket er direkte i modstrid med formålet med EUs fælles pas, som jo netop var at styrke følelsen af fællesskab.

Danmark svækker bevægeligheden af danske EU-borgere i ikke-kristne lande

Ifølge EUs pasresolution (bilag 3) har EU-passet ydermere det formål at

"lette bevægeligheden for medlemsstaternes statsborgere"

Ved at placere et kristent motiv i den danske version af EU-passet svækker den danske stat danske EU-borgeres frie og sikre rejse i stærkt ikke-kristne lande i verden.

Danmark overtræder mine rettigheder i EUs Charter om Grundlæggende Rettigheder

Danmark har tiltrådt EUs Charter om Grundlæggende Rettigheder (bilag 4).

Mit pas er det stærkeste symbol der overhovedet findes på mit borgerskab i Danmark og i den Europæiske Union. Ved at påtrykke et kristus-billedet i mit EU-pas giver Danmark kristendommen en symbolsk fortrinsstilling i forhold til mit borgerskab, og det er et eklatant brud på artikel 21 om Ikke-Forskelsbehandling i EU Charter om Grundlæggende Rettigheder. Samtidig overtræder Danmark artikel 22 i EU Charter om Grundlæggende Rettigheder, som beskytter min og mine medborgeres ret til religiøs mangfoldighed.

Jeg henviser her til den præcedens-skabende dom i sagen Lautsi mod Italien ved den Europæiske Menneskerettighedsdomstol. For at rejse frit behøver jeg et pas. Derfor kan jeg ikke undgå at skulle udsættes for den danske stats signal til sine EU-borgere om, at den danske stat anser kristendommen som den "rette religion" for borgerne.

Lautsi-sagen mod Italien fremhæver, at det er en skærpende omstændighed, når det er børn, der udsættes for religiøs pådutning. Børn behøver også et pas. Den danske stat er derfor skyldig i at misbruge af EU-passet til at propagandere religion mod børn, derved begår Danmark et groft brud på artikel 24 i EUs Charter om Grundlæggende Rettigheder, som netop handler om beskyttelse af børn.

Danmark overtræder den Europæiske Menneskerettighedskonvention – del af EU lov

Med Lissabontrakten har Europa-kommissionen nu forpligtet sig til at indarbejde Den Europæiske Menneskerettighedskonvention i hele EU-lovgivningen.

Derved får afgørelsen af sagen Lautsi mod Italien umiddelbar præcedens-virkning for EU, herunder for, hvorvidt EU kan tolerere, at en medlemsstat misbruger en national variant af et EU-dokument til at udbrede stats-religiøs propaganda.

Europas kulturhistorie må ikke misbruges som dække for religiøs pådutning

Den danske stat vil muligvis indvende, at kristus-figuren i den danske version af EU-passet "intet" har med religion at gøre, og et kristus-billedet blot er "kulturhistorisk".

Imod den danske stats bortforklaring om "kulturhistorie" vil jeg bemærke at:

- (1) Kristus-billedet i dansk EU-pas er fra en mindesten rejst i anledning af en dansk konges påtvang af kristendommen på danske borgere. Denne såkaldte "Jellingesten" er i Danmark kendt som Danmarks "dåbsattest" som kristen statsmagt. Kristus-billedet i passet er altså valgt ud fra en ærketypisk kristen national-symbolik. Når et 1000 år gammelt national-religiøst motiv nu introduceres på et pas, så kan dette kun ses som et statsligt forsøg på her i nutiden at pådutte borgerne et lighedstegn mellem kristendom og nationalitet.
- (2) Hvis den danske stat i EU-passet blot havde ønsket at henvise til en neutral kulturhistorisk mindesten, så kunne Danmark have afbildet hele stenen i passet. Men i stedet har den danske stat valgt at forstørre og kun at vise kristus-figuren.
- (3) I sagen Lautsi mod Italien forsøgte den italienske stat også at bortforklare sine skole-krucifixer med at krucifixerne "blot var kulturhistoriske symboler" og intet havde med kristendom at gøre. Dette var imidlertid en bortforklaring, som den Europæiske Menneskerettighedsdomstol blankt afviste.

Den danske stat har på intet tidspunkt benægtet, at figuren på indersiden dansk EU-pas er en kristus-figur. Der findes heller ingen tvivl blandt anerkendte danske historikere om, at den afbildede figur fra den såkaldte Jellingesten vitterligt er en kristus-figur.

Alle religiøse afbildninger er kulturhistoriske. Europas kulturhistorie må ikke misbruges til religiøse eller andre særformål, der svækker fællesskabet.

Danmark misbruger EUs tillid

Der er i Danmark ikke tradition for at bruge hverken dette kristus-billede eller andre religiøse billeder på offentlige dokumenter, som ikke har noget med den frivillige danske statskirke at gøre. Der er således tale om, at Danmark forsøger at starte en ny-udvikling.

Jeg henviser i denne sammenhæng til artikel 54 i EUs Charter om Grundlæggende Rettigheder (bilag 3), som forbyder misbrug af rettigheder.

Det er en tillidssag, når EU tillader en medlemsstat at udgive et dokument i navn af den Europæiske Union. Danmark har misbrugt den tillid, som EU har udvist Danmark ved at tillade Danmark at udstede et pas i navn af den Europæiske Union.

Danmarks må ikke få lov til at skabe præcedens for, at EUs medlemsstater kan begynde at misbruge EUs navn og EUs dokumenter til religiøse eller andre særformål.

Tidl. henvendelser til Kommissionen eller andre fællesskabsinstitutioner

Klager har ikke tidligere rettet henvendelse til Europa-kommissionen eller andre fællesskabsinstitutioner i denne sag.

Tidligere henvendelser til myndigheder i Danmark

Klager har tidligere klaget til det danske Justitsministerium (bilag 5), og fået afvist sin klage af den danske Justitsminister (bilag 6).

Sagsanlæg ved domstolene i Danmark

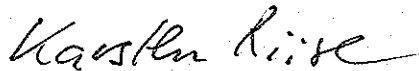
Klager har på nuværende tidspunkt ikke anlagt sag mod den danske stat ved dansk domstol. Klager forbeholder sig retten til at gøre dette.

Åbenhed

Da klagen vedrører principielle forhold af offentlig interesse for alle EU-borgere. Derfor giver jeg hermed Europa-kommissionen og dens repræsentanter tilladelse til at gengive ordlyden af denne klage samt oplyse om sagens behandling til offentligheden.

Det følger heraf, at Europa-kommissionen har min fulde tilladelse til at oplyse om min identitet under sine henvendelser til de danske myndigheder.

Roskilde den 1. juli 2010

Karsten Riise Kristensen

Klagen er bilagt følgende bilag til dokumentation:

1. Forside af klagers EU-pas - udstedt i den Europæiske Unions navn
2. Kristus-billede på indersiden af omslaget på klagers danske EU-pas
3. EU resolution vedr. fælles EU-pas – EUR Lex 41981X0919
4. EU Charter for Grundlæggende Rettigheder
5. Kopi af klage til det danske Justitsministerium
6. Kopi af svarskrift fra den danske Justitsminister

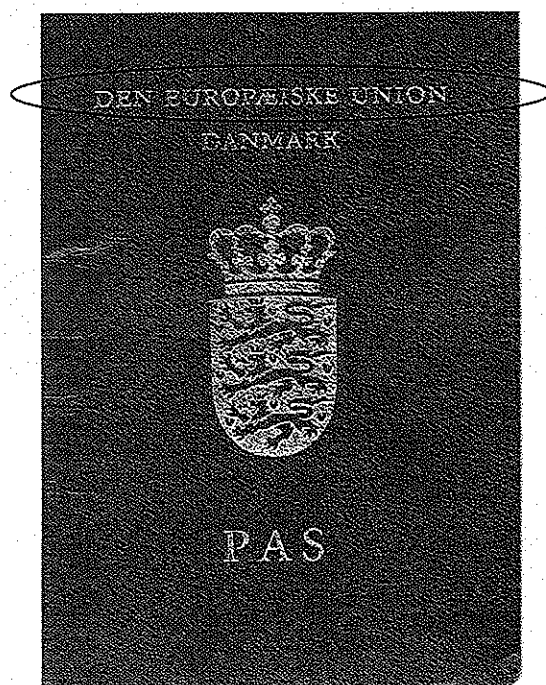
Bilag 1

Forside af klagers EU-pas - udstedt i den Europæiske Unions navn

Forsiden af dansk EU-pas

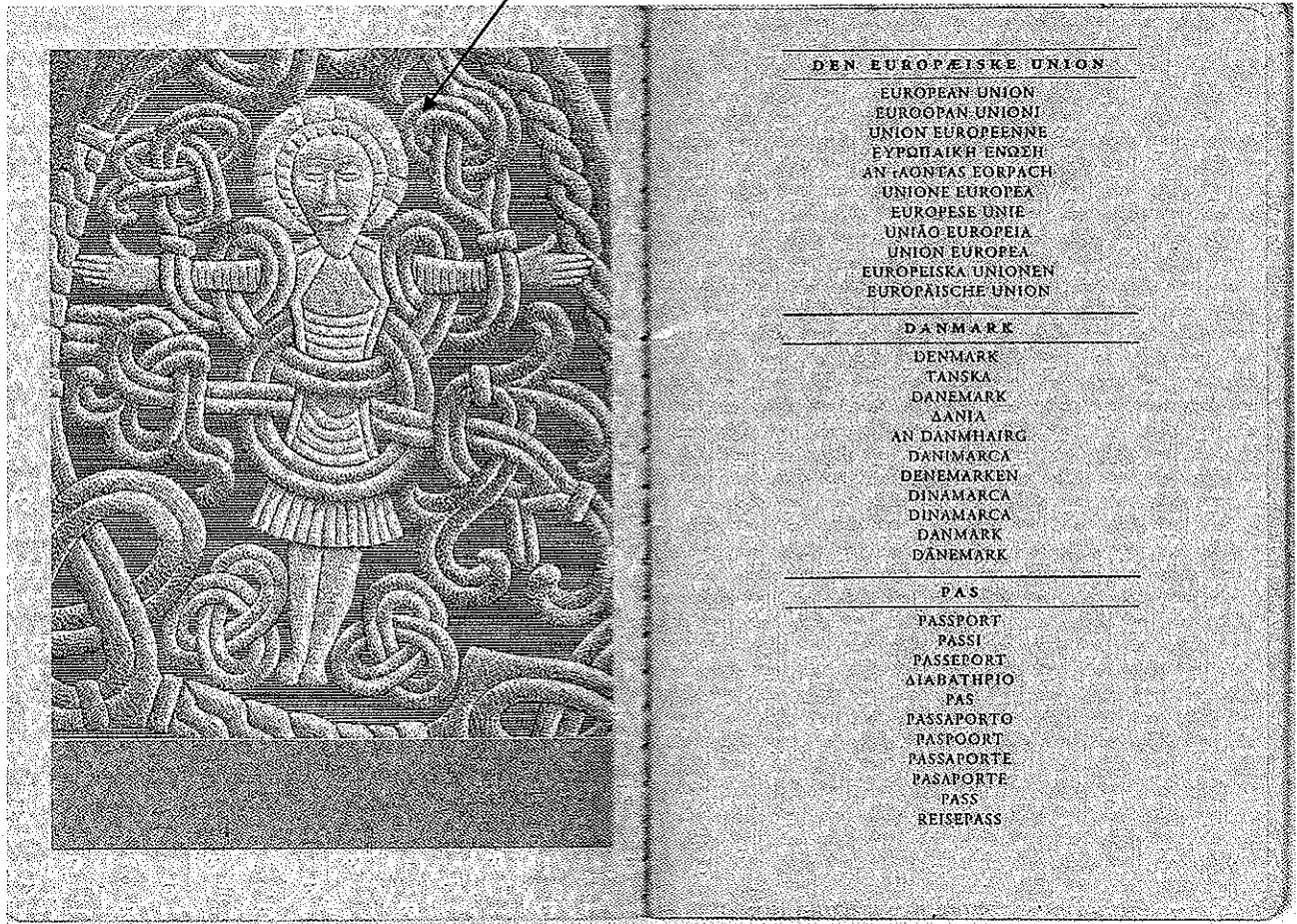
Passet er i første række udstedt i navn af den Europæiske Union.

Bilag 2

Jesus-billede på indersiden af omslaget på klagers danske EU-pas

Jesus-billede på indersiden af omslaget på klagers danske EU-pas

Bilag 3

EU resolution vedr. fælles EU-pas – EUR Lex 41981X0919

41981X0919**Resolution vedtaget af repræsentanterne for regeringerne for De europæiske Fællesskabers medlemsstater, forsamlet i Rådet den 23. juni 1981**

EF-Tidende nr. C 241 af 19/09/1981 s. 0001 - 0007
 den spanske specialudgave: Kapitel 01 bind 3 s. 0087
 den portugisiske specialudgave: Kapitel 01 bind 3 s. 0087

RESOLUTION VEDTAGET AF REPRÆSENTANTERNE FOR REGERINGERNE FOR DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABERS MEDLEMSSTATER, FORSAMLET I RAADET den 23. juni 1981

REPRÆSENTANTERNE FOR REGERINGERNE FOR DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABERS MEDLEMSSTATER, FORSAMLET I RAADET -

som gør opmærksom på, at regeringscheferne, forsamlet i Paris den 9.-10. december 1974, anmodede om, at der blev foranstaltet en undersøgelse af muligheden for at oprette en pasunion og forud herfor at indføre et ensartet pas, og at Det europæiske Råd, forsamlet i Rom den 3.-4. december 1975, efter gennemgang af den rapport, der blev forelagt det, besluttede at indføre en ensartet model for et pas,

som ønsker at fremme alt, hvad der kan styrke følelsen hos medlemsstaternes borgere af at tilhøre et og samme Fællesskab, og

som finder, at indførelsen af et saadant pas vil kunne lette bevægeligheden for medlemsstaternes statsborgere, har udarbejdet et pas, hvis ensartede model og hvis anvendelsesområde er beskrevet i henholdsvis bilag I og bilag II, som begge udgør integrerende dele af denne resolution, og er blevet enige om, at medlemsstaterne skal bestrebe sig på at udstede dette pas senest fra 1. januar 1985. Udfærdiget i Luxembourg, den treogtyvende juni nitten hundrede og enogfirs.

Geschehen zu Luxemburg am dreiundzwanzigsten Juni neunzehnhunderteinundachtzig.

>PIC FILE= "T0033810">

Done at Luxembourg on the twenty-third day of June in the year one thousand nine hundred and eighty-one.

Fait à Luxembourg, le vingt-trois juin mil neuf cent quatre-vingt-un.

Fatto a Lussemburgo, addì ventitré giugno millenovecentoottantuno.

Gedaan te Luxemburg, de drieëntwintigste juni negentienhonderd eenentachtig. >PIC FILE= "T0033811">

>PIC FILE= "T0033812">

BILAG I BESKRIVELSE AF MODELLEN TIL DET ENSARTEDE PAS

A. Passets format

Passet er af enhedsformat. Dette format skal fastlægges af en gruppe sagkyndige under hensyntagen til de tekniske problemer, og særligt dem, der er en følge af indsættelsen af et eventuelt plastbetrukket kort.

Størrelsen af det plastbetrukne kort, som eventuelt kan indsættes i passet, er som fastsat i ICAOs udkast til henstilling.

B. Passets omslag a) Farve : lilla

b) Angivelser på omslaget

I rækkefølgen: - »Det europæiske Fællesskab«,

- navnet på den pasudstedende stat,

- statens vaaben eller mærke,

- »Pas«.

Angivelserne »Det europæiske Fællesskab« og navnet på staten trykkes med samme slags typer.

c) De sprog, hvorpå angivelserne skal anføres

Angivelserne affattes på den pasudstedende stats officielle sprog.

d) Den indvendige side af omslaget først i passet

Staterne har mulighed for her at anføere de angivelser, de ønsker. Disse fakultative angivelser affattes paa den pasudstedende stats officielle sprog.

C. Passets sideantal

Passet indeholder normalt 32 sider. Der kan dog udstedes pas med et større sideantal til personer, der rejser meget.

Passets sideantal anføres nederst paa sidste side. Denne angivelse affattes paa de officielle sprog i De europæiske Fællesskabers medlemsstater (1). (1) Det vil sige de sprog, paa hvilke traktaterne er affattet : dansk, engelsk, fransk, græsk, irsk, italiensk, nederlandsk og tysk.

D. Første side

Følgende angivelser anføres paa denne side i rækkefølgen: - »Det europæiske Fællesskab«,
- navnet paa den pasudstedende stat,
- »Pas«.

Angivelserne »Det europæiske Fællesskab« og navnet paa staten trykkes med samme slags typer.

Disse angivelser affattes paa de officielle sprog i De europæiske Fællesskabers medlemsstater (1).

Paa denne side findes ligeledes passets serienummer. Nummeret gentages eventuelt paa de øvrige sider.

E. Plastbetrukket side og traditionel kontrolside

Passet indeholder enten en plastbetrukket side eller en traditionel kontrolside.

Den plastbetrukne side og den traditionelle kontrolside skal indeholde samme angivelser, som er følgende: 1. Efternavn

2. Fornavn

3. Nationalitet

4. Fødselsdato

5. Køn

6. Fødested

7. Udstedelsesdato

8. Udlobsdato

9. Myndighed

10. Indehaverens underskrift.

Disse angivelser: - affattes paa den pasudstedende stats officielle sprog samt paa engelsk og fransk;

- ledsages af tal, der henviser til en fortegnelse, hvori emnet for angivelserne anføres paa de officielle sprog i De europæiske Fællesskabers medlemsstater (1).

Et fotografi af indehaveren indsættes paa den plastbetrukne side eller paa den traditionelle kontrolside.

Den plastbetrukne sides udformning svarer til modellen i ICAOs udkast til henstilling. (1) Det vil sige de sprog, paa hvilke traktaterne er affattet : dansk, engelsk, fransk, græsk, irsk, italiensk, nederlandsk og tysk.

F. Følgende side

Staterne kan paa denne side anføre angivelser vedrørende: 11. bopæl,

12. højde,

13. øjenfarve,

14. forlængelse af passets gyldighed.

Disse angivelser: - affattes paa den pasudstedende stats officielle sprog samt paa engelsk og fransk;

- ledsages af tal, der henviser til en fortegnelse, hvori emnet for angivelserne anføres paa de officielle sprog i De europæiske Fællesskabers medlemsstater (1).

G. Følgende side

Denne side bør forbeholdes: - oplysninger vedrørende pasindehaverens ægtefælle for de medlemsstater, der udsteder familiepas;

- oplysninger vedrørende de børn, der ledsager pasindehaveren ; disse oplysninger skal angive efternavn, fornavn, fødselsdato og køn;

- i givet fald fotografier af ægtefællen og boerne.

Disse angivelser: - affattes paa den pasudstedende stats officielle sprog samt paa engelsk og fransk;

- ledsages af tal, der henviser til en fortegnelse, hvori emnet for angivelserne anføres paa de officielle sprog i De europæiske Fællesskabers medlemsstater (1).

H. Foelgende side

Denne side er forbeholdt de pasudstedende myndigheder.

Angivelsen oeverst paa denne side affattes paa de officielle sprog i De europaeiske Faellesskabers medlemsstater (1).

I. Foelgende side

Paa denne side findes fortegnelsen med oversaettelse til de officielle sprog i De europaeiske Faellesskabers medlemsstater (1) af emnet for angivelserne: - paa den plastbetrukne side, (1) Det vil sige de sprog, paa hvilke traktaterne er affattet : dansk, engelsk, fransk, graesk, irsk, italiensk, nederlandsk og tysk.

- eller paa den traditionelle kontrolside,
- paa de under F. og G. omhandlede sider.

J. Foelgende sider

Disse sider er forbeholdt viseringer. De skal vaere nummererede og maa ikke indeholde angivelser.

K. Den indvendige side af omslaget sidst i passet

Staterne har mulighed for her at anfoere de oplysninger og/eller anvisninger, de oensker. Disse anvisninger affattes paa den pasudstedende stats officielle sprog.

BILAG II ANVENDELSESOMRAADE

- A. Det ensartede pas udstedes til statsborgerne i Det europaeiske Faellesskabs medlemsstater.
- B. Medlemsstaterne afgaer, om de vil udstede denne pastype til andre personer.
- C. Medlemsstaterne kan i bestemte saertilfaelde udstede pas af en anden model, saasom diplomat- eller tjenestepas.
- D. Saafremt det skulle vise sig noedvendigt vil medlemsstaterne i saerlige tilfaelde fortsat kunne udstede et pas af den gamle model, uden at dette beroerer det pas, der skal udstedes i henhold til denne resolution.

Administreret af Publikationskontor

Bilag 4

EUs Charter for Grundlæggende Rettigheder

**DEN EUROPÆISKE UNIONS CHARTER
OM GRUNDLÆGGENDE RETTIGHEDER**

(2000/C 364/01)

PROCLAMACIÓN SOLEMNE

HØJTIDELIG PROKLAMATION

FEIERLICHE PROKLAMATION

ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΗ ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ

SOLEMN PROCLAMATION

PROCLAMATION SOLENNELLE

FORÓGRA SOLLÚNTA

PROCLAMAZIONE SOLENNE

PLECHTIGE AFKONDIGING

PROCLAMAÇÃO SOLENE

JUHLALLINEN JULISTUS

HÖGTIDLIG PROKLAMATION

El Parlamento Europeo, el Consejo y la Comisión proclaman solemnemente en tanto que Carta de los Derechos Fundamentales de la Unión Europea el texto que figura a continuación.

Europa-Parlamentet, Rådet og Kommissionen proklamerer højtideligt den tekst, der følger nedenfor, som Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder.

Das Europäische Parlament, der Rat und die Kommission proklamieren feierlich den nachstehenden Text als Charta der Grundrechte der Europäischen Union.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και η Επιτροπή διακηρύσσουν πανηγυρικά, ως Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το κείμενο που ακολουθεί.

The European Parliament, the Council and the Commission solemnly proclaim the text below as the Charter of fundamental rights of the European Union.

Le Parlement européen, le Conseil et la Commission proclament solennellement en tant que Charte des droits fondamentaux de l'Union européenne le texte repris ci-après.

Forógraíonn Parlaimint na hEorpa, an Chomhairle agus an Coimisiún go sollúnta an téacs thíos mar an Chairt um Chearta Bunúsacha den Aontas Eorpach.

Il Parlamento europeo, il Consiglio e la Commissione proclamano solennemente quale Carta dei diritti fondamentali dell'Unione europea il testo riportato in appresso.

Het Europees Parlement, de Raad en de Commissie kondigen plechtig als Handvest van de grondrechten van de Europese Unie de hierna opgenomen tekst af.

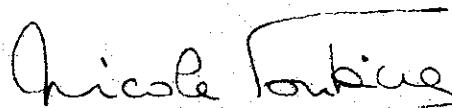
O Parlamento Europeu, o Conselho e a Comissão proclamam solenemente, enquanto Carta dos Direitos Fundamentais da União Europeia, o texto a seguir transcrito.

Euroopan parlamentti, neuvosto ja komissio juhllallisesti julistavat jäljempänä esitetyn tekstin Euroopan unionin perusoikeuskirjaksi.

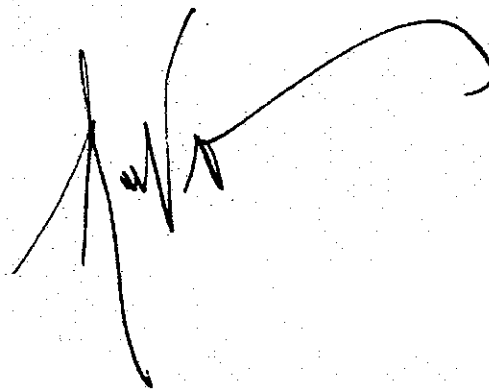
Europaparlamentet, rådet och kommissionen tillkännager högtidligt denna text såsom stadga om de grundläggande rättigheterna i Europeiska unionen.

- Hecho en Niza, el siete de diciembre del año dos mil.
- Udfærdiget i Nice den syvende december to tusind.
- Geschehen zu Nizza am siebten Dezember zweitausend.
- Έγινε στη Νίκαια, στις επτά Δεκεμβρίου δύο χιλιάδες.
- Done at Nice on the seventh day of December in the year two thousand.
- Fait à Nice, le sept décembre deux mille.
- Arna dhéanamh i Nice, an seachtú lá de Nollaig sa bhliain dhá mhíle.
- Fatto a Nizza, addì sette dicembre duemila.
- Gedaan te Nice, de zevende december tweeduizend.
- Feito em Nice, em sete de Dezembro de dois mil.
- Tehty Nizzassa seitsemäntenä päivänä joulukuuta vuonna kaksituhatta.
- Som skedde i Nice den sjunde december tjugohundra.
-
-

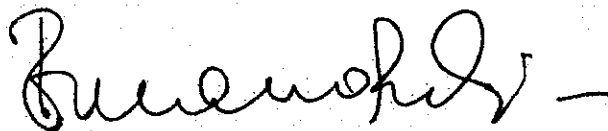
Por el Parlamento Europeo
For Europa-Parlamentet
Für das Europäische Parlament
Για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο
For the European Parliament
Pour le Parlement européen
Thar ceann Pharlaimint na hEorpa
Per il Parlamento europeo
Voor het Europees Parlement
Pelo Parlamento Europeu
Euroopan parlamentin puolesta
För Europaparlamentet

Por el Consejo de la Unión Europea
For Rådet for Den Europæiske Union
Für den Rat der Europäischen Union
Για το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
For the Council of the European Union
Pour le Conseil de l'Union européenne
Thar ceann Chomhairle an Aontais Eorpaigh
Per il Consiglio dell'Unione europea
Voor de Raad van de Europese Unie
Pelo Conselho da União Europeia
Euroopan unionin neuvoston puolesta
För Europeiska unionens råd

Por la Comisión Europea
For Europa-kommissionen
Für die Europäische Kommission
Για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή
For the European Commission
Pour la Commission européenne
Thar ceann an Choimisiúin Eorpaigh
Per la Commissione europea
Voor de Europese Commissie
Pela Comissão Europeia
Euroopan komission puolesta
För Europeiska kommissionen

PRÆAMBEL

De europæiske folk har med skabelsen af en stadig snævrere sammenslutning besluttet at dele en fredelig fremtid, der bygger på fælles værdier.

Unionen, der er sig sin åndelige og etiske arv bevidst, bygger på de udelelige og universelle værdier: menneskets værdighed, frihed, lighed og solidaritet; den bygger på demokrati- og retsstatsprincippet. Den sætter mennesket i centrum for sit virke med indførelsen af unionsborgerskabet og skabelsen af et område med frihed, sikkerhed og retfærdighed.

Unionen bidrager til bevarelsen og udviklingen af disse fælles værdier under hensyn til de europæiske folks forskelligartede kulturer og traditioner samt til medlemsstaternes nationale identitet og organisering af deres offentlige myndigheder på nationalt, regionalt og lokalt plan; den søger at fremme en afbalanceret og bæredygtig udvikling og sikrer fri bevægelighed for personer, varer, tjenesteydelser og kapital samt etableringsfrihed.

Med henblik herpå er det nødvendigt at styrke beskyttelsen af de grundlæggende rettigheder på baggrund af samfundsudviklingen, de sociale fremskridt og den videnskabelige og teknologiske udvikling ved at gøre disse rettigheder mere synlige i et charter.

Dette charter bekræfter under hensyn til Fællesskabets og Unionens beføjelser og opgaver samt nærhedsprincippet de rettigheder, der bl.a. følger af medlemsstaternes fælles forfatningsmæssige traditioner og internationale forpligtelser, traktaten om Den Europæiske Union og fællesskabstraktaterne, den europæiske konvention til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder, de socialpagter, som Fællesskabet og Europarådet har vedtaget, samt De Europæiske Fællesskabers Domstols og Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols retspraksis.

Disse rettigheder medfører ansvar og pligter såvel over for andre mennesker som over for det menneskelige fællesskab og de kommende generationer.

Unionen anerkender således nedennævnte rettigheder, friheder og principper.

KAPITEL I

VÆRDIGHED

Artikel 1

Den menneskelige værdighed

Den menneskelige værdighed er ukrænkelig. Den skal respekteres og beskyttes.

Artikel 2

Ret til livet

1. Ethvert menneske har ret til livet.
2. Ingen må idømmes dødsstraf eller henrettes.

Artikel 3

Ret til respekt for menneskets integritet

1. Enhver har ret til respekt for sin fysiske og mentale integritet.
2. I forbindelse med lægevidenskab og biologi skal især følgende respekteres:
  - frit og informeret samtykke fra den berørte person i overensstemmelse med lovens bestemmelser
  - forbud mod racehygiejnisk praksis, navnlig praksis, der har til formål at udvælge mennesker
  - forbud mod kommercialisering af menneskekroppen og dele heraf som sådan
  - forbud mod reproduktiv kloning af mennesker.

Artikel 4

Forbud mod tortur og umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf

Ingen må underkastes tortur og ej heller umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf.

Artikel 5

Forbud mod slaveri og tvangsarbejde

1. Ingen må holdes i slaveri eller trældom.
2. Ingen må pålægges at udføre tvangs- eller pligtarbejde.
3. Menneskehandel er forbudt.

KAPITEL II**FRIHEDER***Artikel 6***Ret til frihed og sikkerhed**

Enhver har ret til frihed og personlig sikkerhed.

*Artikel 7***Respekt for privatliv og familieliv**

Enhver har ret til respekt for sit privatliv og familieliv, sit hjem og sin kommunikation.

*Artikel 8***Beskyttelse af personoplysninger**

1. Enhver har ret til beskyttelse af personoplysninger, der vedrører ham/hende.
2. Disse oplysninger skal behandles rimeligt, til udtrykkeligt angivne formål og på grundlag af de berørte personers samtykke eller på et andet berettiget ved lov fastsat grundlag. Enhver har ret til adgang til indsamlede oplysninger, der vedrører ham/hende, og til berigtigelse heraf.
3. Overholdelsen af disse regler er underlagt en uafhængig myndigheds kontrol.

*Artikel 9***Ret til at indgå ægteskab og ret til at stifte familie**

Retten til at indgå ægteskab og retten til at stifte familie sikres i overensstemmelse med de nationale love om udøvelsen af denne ret.

*Artikel 10***Ret til at tænke frit og til samvittigheds- og religionsfrihed**

1. Enhver har ret til at tænke frit og til samvittigheds- og religionsfrihed. Denne ret omfatter frihed til at skifte religion eller tro samt frihed til enten alene eller sammen med andre, offentligt eller privat at udøve sin religion eller tro gennem gudstjeneste, undervisning, andagt og overholdelse af religiøse skikke.
2. Retten til militærnægtelse af samvittighedsgrunde anerkendes i overensstemmelse med de nationale love om udøvelsen af denne ret.

*Artikel 11***Ytrings- og informationsfrihed**

1. Enhver har ret til ytringsfrihed. Denne ret omfatter meningsfrihed og frihed til at modtage eller meddele oplysninger eller tanker uden indblanding fra offentlig myndighed og uden hensyn til landegrænser.
2. Mediefrihed og mediernes pluralisme respekteres.

*Artikel 12***Forsamlings- og foreningsfrihed**

1. Enhver har ret til frit at deltage i fredelige forsamlinger og til foreningsfrihed på alle niveauer, navnlig i forbindelse med politiske og faglige sammenslutninger og medborgersammenslutninger, hvilket indebærer, at enhver har ret til sammen med andre at oprette fagforeninger og at slutte sig hertil for at beskytte sine interesser.
2. Politiske partier på unionsplan bidrager til at udtrykke unionsborgernes politiske vilje.

*Artikel 13***Frihed for kunst og videnskab**

Der er frihed for kunst og videnskabelig forskning. Den akademiske frihed respekteres.

*Artikel 14***Ret til uddannelse**

1. Enhver har ret til uddannelse samt til adgang til erhvervsuddannelse og efter- og videreuddannelse.
2. Denne ret omfatter muligheden for gratis at følge den obligatoriske undervisning.
3. Friheden til at oprette uddannelsesinstitutioner under overholdelse af de demokratiske principper samt retten for forældre til at sikre sig, at deres børn undervises i overensstemmelse med deres egen religiøse, filosofiske og pædagogiske overbevisning, respekteres i henhold til de nationale love om udøvelsen af denne ret.

*Artikel 15***Erhvervsfrihed og ret til at arbejde**

1. Enhver har ret til at arbejde og til at udøve et frit valgt eller accepteret erhverv.
2. Enhver unionsborger har frihed til at søge beskæftigelse, arbejde, etablere sig og levere tjenesteydelser i alle medlemsstaterne.

3. Tredjelandstatsborgere, der har tilladelse til at arbejde på medlemsstaternes område, har ret til samme arbejdsvilkår som unionsborgere.

Artikel 16

Frihed til at oprette og drive egen virksomhed

Friheden til at oprette og drive egen virksomhed anerkendes i overensstemmelse med fællesskabsretten og national lovgivning og praksis.

Artikel 17

Ejendomsret

1. Enhver har ret til at besidde lovligt erhvervet ejendom, at anvende den, at træffe dispositioner hermed og at lade den gå i arv. Ingen må berøves sin ejendom, medmindre det skønnes nødvendigt i samfundets interesse, og det sker i de tilfælde og på de betingelser, der er fastsat ved lov, og mod rimelig og rettidig erstatning for tabet. Anvendelsen af ejendommen kan reguleres ved lov i det omfang, det er nødvendigt af hensyn til almenvellet.

2. Intellectuel ejendomsret er beskyttet.

Artikel 18

Asylret

Asylretten sikres under iagttagelse af reglerne i Genève-konventionen af 28. juli 1951 og protokollen af 31. januar 1967 om flygtnings retsstilling og i overensstemmelse med traktaten om oprettelse af Det Europæiske Fællesskab.

Artikel 19

Beskyttelse i tilfælde af udsendelse, udvisning og udlevering

1. Kollektiv udvisning er forbudt.

2. Ingen må udsendes, udvises eller udleveres til en stat, hvor der er en alvorlig risiko for at blive idømt dødsstraf eller udsat for tortur eller anden umenneskelig eller nedværdigende straf eller behandling.

KAPITEL III**LIGESTILLING***Artikel 20***Lighed for loven**

Alle mennesker er lige for loven.

*Artikel 21***Ikke-forskelsbehandling**

1. Enhver forskelsbehandling på grund af køn, race, farve, etnisk eller social oprindelse, genetiske anlæg, sprog, religion eller tro, politiske eller andre anskuelser, tilhørsforhold til et nationalt mindretal, formueforhold, fødsel, handicap, alder, seksuel orientering eller ethvert andet forhold er forbudt.
2. Inden for anvendelsesområdet for traktaten om oprettelse af Det Europæiske Fællesskab og traktaten om Den Europæiske Union og med forbehold af særlige bestemmelser i disse traktater er enhver forskelsbehandling på grund af nationalitet forbudt.

*Artikel 22***Kulturel, religiøs og sproglig mangfoldighed**

Unionen respekterer den kulturelle, religiøse og sproglige mangfoldighed.

*Artikel 23***Ligestilling mellem mænd og kvinder**

Der skal sikres ligestilling mellem mænd og kvinder på alle områder, herunder i forbindelse med beskæftigelse, arbejde og løn.

Princippet om ligestilling er ikke til hinder for opretholdelse eller vedtagelse af foranstaltninger, der giver det underrepræsenterede køn specifikke fordele.

*Artikel 24***Børns rettigheder**

1. Børn har ret til den beskyttelse og omsorg, der er nødvendig for deres trivsel. De kan frit udtrykke deres synspunkter. Der tages hensyn hertil i forhold, der vedrører dem, i overensstemmelse med deres alder og modenhed.
2. I alle handlinger vedrørende børn, uanset om de udføres af offentlige myndigheder eller private institutioner, skal barnets tarv komme i første række.

3. Ethvert barn har ret til regelmæssigt at have personlig forbindelse og direkte kontakt med begge sine forældre, medmindre dette er i modstrid med dets interesser.

Artikel 25

Ældres rettigheder

Unionen anerkender og respekterer ældres ret til et værdigt og uafhængigt liv og til at deltage i det sociale og kulturelle liv.

Artikel 26

Integration af mennesker med handicap

Unionen anerkender og respekterer retten for mennesker med handicap til at nyde godt af foranstaltninger, der skal sikre deres autonomi, deres sociale og erhvervsmæssige integration og deres deltagelse i samfundslivet.

KAPITEL IV

SOLIDARITET

Artikel 27

Ret til information og høring af arbejdstagerne i virksomheden

Arbejdstagerne eller deres repræsentanter skal på passende niveauer have sikkerhed for information og høring i god tid i de tilfælde og på de betingelser, der er fastsat i fællesskabslovgivningen og national lovgivning og praksis.

Artikel 28

Forhandlingsret og ret til kollektive skridt

Arbejdstagere og arbejdsgivere eller deres respektive organisationer har i overensstemmelse med fællesskabslovgivningen og national lovgivning og praksis ret til at forhandle og indgå kollektive overenskomster på passende niveauer og i tilfælde af interessekonflikter ret til kollektive skridt, herunder strejke, for at forsvare deres interesser.

Artikel 29

Ret til arbejdsformidling

Enhver har ret til at kunne gøre brug af en gratis arbejdsformidlingstjeneste.

Artikel 30

Beskyttelse i tilfælde af ubegrundet opsigelse

Enhver arbejdstager har ret til beskyttelse mod ubegrundet opsigelse i overensstemmelse med fællesskabsretten og national lovgivning og praksis.

Artikel 31

Retfærdige og rimelige arbejdsforhold

1. Enhver arbejdstager har ret til sunde, sikre og værdige arbejdsforhold.
2. Enhver arbejdstager har ret til en begrænsning af den maksimale arbejdstid, til daglige og ugentlige hvileperioder samt til årlig ferie med løn.

Artikel 32

Forbud mod børnearbejde og beskyttelse af unge på arbejdspladsen

Børnearbejde er forbudt. Minimumsalderen for adgang til at udføre erhvervsarbejde må ikke være lavere end den alder, hvor skolepligten ophører, dog med forbehold af regler, der er gunstigere for de unge, og af begrænsede undtagelser.

Unge, der udfører erhvervsarbejde, skal sikres arbejdsbetingelser, som er tilpasset deres alder, samt beskyttelse mod økonomisk udnyttelse og enhver form for arbejde, der kan skade deres sikkerhed, sundhed og fysiske, mentale, moralske eller sociale udvikling, eller som kan gå ud over deres skolegang.

Artikel 33

Familieliv og arbejdsliv

1. Der drages omsorg for juridisk, økonomisk og social beskyttelse af familien.
2. For at kunne forene familieliv og arbejdsliv har enhver ret til at være beskyttet mod afskedigelse på grund af graviditet og barsel samt ret til betalt barselsorlov og til forældreorlov efter et barns fødsel eller ved adoption af et barn.

Artikel 34

Social sikring og social bistand

1. Unionen anerkender og respekterer retten til adgang til sociale sikringsydelse og sociale tjenester, f.eks. i tilfælde af graviditet og barsel, sygdom, arbejdsulykker, plejebenhov eller alderdom samt i tilfælde af arbejdsløshed, efter de bestemmelser, der er fastsat ved fællesskabslovgivningen og medlemsstaternes lovgivning og praksis.
2. Enhver, der har bopæl og bevæger sig lovligt inden for Unionens område, har ret til sociale sikringsydelse og sociale fordele i overensstemmelse med fællesskabslovgivningen og medlemsstaternes lovgivning og praksis.
3. For at bekæmpe social udstødelse og fattigdom anerkender og respekterer Unionen retten til social bistand og boligstøtte, der skal sikre en værdig tilværelse for alle, der ikke har tilstrækkelige midler, efter de bestemmelser, der er fastsat ved fællesskabslovgivningen og medlemsstaternes lovgivning og praksis.

Artikel 35

Sundhedsbeskyttelse

Enhver har ret til at få adgang til forebyggende sundhedsydelse og til at modtage lægehjælp på de betingelser, der er fastsat ved medlemsstaternes lovgivning og praksis. Der skal sikres et højt sundhedsbeskyttelsesniveau ved fastlæggelsen og gennemførelsen af alle Unionens politikker og aktiviteter.

*Artikel 36***Adgang til tjenesteydelser af almindelig økonomisk interesse**

Unionen anerkender og respekterer adgangen til tjenesteydelser af almindelig økonomisk interesse, som fastsat i medlemsstaternes lovgivning og praksis, i overensstemmelse med traktaten om oprettelse af Det Europæiske Fællesskab med det formål at fremme social og territorial samhørighed i Unionen.

*Artikel 37***Miljøbeskyttelse**

Et højt miljøbeskyttelsesniveau og forbedring af miljøkvaliteten skal integreres i Unionens politikker og sikres i overensstemmelse med princippet om en bæredygtig udvikling.

*Artikel 38***Forbrugerbeskyttelse**

Der sikres et højt forbrugerbeskyttelsesniveau i Unionens politikker.

KAPITEL V

BORGERNE I UNIONENS MEDLEMSSTATER*Artikel 39***Stemmeret og valgbarhed til Europa-Parlamentet**

1. Enhver unionsborger har valgret og er valgbar ved valg til Europa-Parlamentet i den medlemsstat, hvor han/hun har bopæl, på samme betingelser som statsborgerne i denne stat.
2. Medlemmerne af Europa-Parlamentet vælges ved almindelige direkte, frie og hemmelige valg.

*Artikel 40***Stemmeret og valgbarhed til kommunale valg**

Enhver unionsborger har valgret og er valgbar ved kommunale valg i den medlemsstat, hvor han/hun har bopæl, på samme betingelser som statsborgerne i denne stat.

*Artikel 41***Ret til god forvaltning**

1. Enhver har ret til at få sin sag behandlet uvildigt, retfærdigt og inden for en rimelig frist af Unionens institutioner og organer.
2. Denne ret omfatter navnlig:
  - retten for enhver til at blive hørt, inden der træffes en individuel foranstaltning over for ham/hende, som måtte berøre ham/hende negativt
  - retten for enhver til aktindsigt i de akter, der vedrører ham/hende, under iagttagelse af legitime fortrolighedshensyn samt tavshedspligt og sagernes fortrolighed
  - pligt for forvaltningen til at begrunde sine beslutninger.
3. Enhver har ret til erstatning fra Fællesskabet for skader forvoldt af dets institutioner eller dets ansatte under udøvelsen af deres hverv i overensstemmelse med de almindelige principper, der er fælles for medlemsstaternes retssystemer.
4. Enhver kan henvende sig til Unionens institutioner på et af traktaternes sprog og skal have svar på samme sprog.

*Artikel 42***Ret til aktindsigt**

Enhver unionsborger samt enhver fysisk eller juridisk person med bopæl eller hjemsted i en medlemsstat har ret til aktindsigt i dokumenter fra Europa-Parlamentet, Rådet og Kommissionen.

*Artikel 43***Ombudsmanden**

Enhver unionsborger samt enhver fysisk eller juridisk person med bopæl eller hjemsted i en medlemsstat har ret til at klage til Unionens ombudsmand over tilfælde af fejl og forsømmelser i forbindelse med handlinger foretaget af Fællesskabets institutioner eller organer med undtagelse af Domstolen og Retten i Første Instans under udøvelsen af deres domstolsfunktioner.

*Artikel 44***Ret til at indgive andragender**

Enhver unionsborger samt enhver fysisk eller juridisk person med bopæl eller hjemsted i en medlemsstat har ret til at indgive andragender til Europa-Parlamentet.

*Artikel 45***Fri bevægelighed og opholdsret**

1. Enhver unionsborger har ret til at færdes og opholde sig frit på medlemsstaternes område.
2. Fri bevægelighed og opholdsret kan i overensstemmelse med traktaten om oprettelse af Det Europæiske Fællesskab indrømmes tredjelandsstatsborgere, der har lovligt ophold på en medlemsstats område.

*Artikel 46***Diplomatisk og konsulær beskyttelse**

Enhver unionsborger nyder i tredjelande, hvor den medlemsstat, hvori han/hun er statsborger, ikke er repræsenteret, enhver medlemsstats diplomatiske og konsulære myndigheders beskyttelse på samme vilkår som statsborgere i denne medlemsstat.

KAPITEL VI

RETFÆRDIGHED I RETSSYSTEMET

Artikel 47

Adgang til effektive retsmidler og til en upartisk domstol

Enhver, hvis rettigheder og friheder som sikret af EU-retten er blevet krænket, skal have adgang til effektive retsmidler for en domstol under overholdelse af de betingelser, der er fastsat i denne artikel.

Enhver har ret til en retfærdig og offentlig rettergang inden en rimelig frist for en uafhængig og upartisk domstol, der forudgående er oprettet ved lov. Enhver skal have mulighed for at blive rådgivet, forsvaret og repræsenteret.

Der ydes retshjælp til dem, der ikke har tilstrækkelige midler, hvis en sådan hjælp er nødvendig for at sikre effektiv adgang til domstolsprøvelse.

Artikel 48

Uskyldsformodning og forsvarrets rettigheder

1. Enhver, der anklages for en lovovertrædelse, skal anses for uskyldig, indtil hans/hendes skyld er bevist i overensstemmelse med loven.
2. Respekt for forsvarrets rettigheder er sikret enhver, der er anklaget for en lovovertrædelse.

Artikel 49

Legalitetsprincippet og princippet om proportionalitet mellem lovovertrædelse og straf

1. Ingen kan kendes skyldig i et strafbart forhold på grund af en handling eller undladelse, som ikke udgjorde en forbrydelse efter national ret eller international ret på det tidspunkt, da den blev begået. Der kan heller ikke pålægges en strengere straf end den, der var anvendelig på det tidspunkt, da lovovertrædelsen blev begået. Hvis der, efter at en lovovertrædelse er begået, i loven fastsættes en mildere straf, skal denne anvendes.
2. Denne artikel er ikke til hinder for, at en person domfældes og straffes for en handling eller undladelse, som på det tidspunkt, da den blev begået, var en forbrydelse ifølge de almindelige principper, der er anerkendt af alle nationer.
3. Straffens omfang skal stå i rimeligt forhold til overtrædelsen.

Artikel 50

Ret til ikke at blive retsforfulgt eller straffet to gange for samme lovovertrædelse

Ingen skal i en straffesag på ny kunne stilles for en domstol eller dømmes for en lovovertrædelse, for hvilken han/hun allerede er blevet endeligt frikendt eller domfældt i en af Unionens medlemsstater i overensstemmelse med lovgivningen.

KAPITEL VII

ALMINDELIGE BESTEMMELSER*Artikel 51***Anvendelsesområde**

1. Bestemmelserne i dette charter er rettet til Unionens institutioner og organer under iagttagelse af nærhedsprincippet samt til medlemsstaterne, dog kun når de gennemfører EU-retten. De respekterer derfor rettighederne, overholder principperne og fremmer anvendelsen heraf i overensstemmelse med deres respektive beføjelser.
2. Dette charter skaber ingen nye kompetencer eller nye opgaver for Fællesskabet og Unionen og ændrer ikke de kompetencer og opgaver, der er fastlagt i traktaterne.

*Artikel 52***Rækkevidden af de sikrede rettigheder**

1. Enhver begrænsning i udøvelsen af de rettigheder og friheder, der anerkendes ved dette charter, skal være fastlagt i lovgivningen og skal respektere disse rettigheders og friheders væsentligste indhold. Under iagttagelse af proportionalitetsprincippet kan der kun indføres begrænsninger, såfremt disse er nødvendige og faktisk svarer til mål af almen interesse, der er anerkendt af Unionen, eller et behov for beskyttelse af andres rettigheder og friheder.
2. De rettigheder, der anerkendes i dette charter, og som er baseret på fællesskabstraktaterne eller traktaten om Den Europæiske Union, udøves på de betingelser og med de begrænsninger, der er fastlagt i disse traktater.
3. I det omfang dette charter indeholder rettigheder svarende til dem, der er sikret ved den europæiske konvention til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder, har de samme betydning og omfang som i konventionen. Denne bestemmelse er ikke til hinder for, at EU-retten kan yde en mere omfattende beskyttelse.

*Artikel 53***Beskyttelsesniveau**

Ingen bestemmelse i dette charter må fortolkes som en begrænsning af eller et indgreb i de grundlæggende menneskerettigheder og frihedsrettigheder, der anerkendes i EU-retten og folkeretten, i de internationale konventioner, som Unionen, Fællesskabet eller alle medlemsstaterne er parter i, herunder den europæiske konvention til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder, samt i medlemsstaternes forfatninger på disses respektive anvendelsesområder.

*Artikel 54***Forbud mod misbrug af rettigheder**

Intet i dette charter må fortolkes, som om det medførte ret til at inkludere sig på en aktivitet eller udføre en handling med sigte på at tilintetgøre de rettigheder og friheder, der er anerkendt i dette charter, eller at begrænse disse rettigheder og friheder i videre omfang, end der er hjemmel for i dette charter.

Bilag 5

Kopi af klage til det danske Justitsministerium

Klage over religiøs symbolik i mit pas

AFLEVERINGSATTEST

kopi sendt til pressen.

Justitsministeriets Lovkontor
Afdelingschef Lars Hjortnæs
Slotsholmsgade 10
1216 København K

Klage over religiøs symbolik i mit pas

Mit pas har på indersiden et billede af en kristus. Det er en krænkelse af min religionsfrihed, idet den danske stat tvinger mig til at bære et religiøst symbol, som jeg ikke tilslutter mig.

Jeg påberåber mig Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols afgørelse 3 november 2009.

Her fastslog Menneskerettighedsdomstolen, at krucifixer på offentlige skoler var en krænkelse af den Europæiske Menneskeretskonventions artikel 9 om religionsfrihed – se bilag.

Oplys mig derfor om første klageinstans for mit anbringende, herunder hvilke ankeinstanser jeg har fra første klageinstans og videre op til Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol.

Tillad mig samtidig at foreslå, at De informerer justitsministeren om denne sag.

Roskilde 25 februar 2010

Karsten Riise Kristensen
cand.merc. et exam.art.

Bilag: European Court of Human Rights, Lautsi v. Italy no. 30814/06

**Press release issued by the Registrar
Chamber judgment¹**

Lautsi v. Italy (application no. 30814/06)

**CRUCIFIX IN CLASSROOMS:
CONTRARY TO PARENTS' RIGHT TO EDUCATE THEIR CHILDREN IN LINE WITH THEIR
CONVICTIONS AND TO CHILDREN'S RIGHT TO FREEDOM OF RELIGION**

***Violation of Article 2 of Protocol No. 1 (right to education)
examined jointly with Article 9 (freedom of thought, conscience and religion)
of the European Convention on Human Rights***

Under Article 41 (just satisfaction) of the Convention, the Court awarded the applicant 5,000 euros (EUR) in respect of non-pecuniary damage. (The judgment is available only in French.)

Principal facts

The applicant, Ms Soile Lautsi, is an Italian national who lives in Abano Terme (Italy). In 2001-2002 her children, Dataico and Sami Albertin, aged 11 and 13 respectively, attended the State school "Istituto comprensivo statale Vittorino da Feltre" in Abano Terme. All of the classrooms had a crucifix on the wall, including those in which Ms Lautsi's children had lessons. She considered that this was contrary to the principle of secularism by which she wished to bring up her children. She informed the school of her position, referring to a Court of Cassation judgment of 2000, which had found the presence of crucifixes in polling stations to be contrary to the principle of the secularism of the State. In May 2002 the school's governing body decided to leave the crucifixes in the classrooms. A directive recommending such an approach was subsequently sent to all head teachers by the Ministry of State Education.

On 23 July 2002 the applicant complained to the Veneto Regional Administrative Court about the decision by the school's governing body, on the ground that it infringed the constitutional principles of secularism and of impartiality on the part of the public authorities. The Ministry of State Education, which joined the proceedings as a party, emphasised that the impugned situation was provided for by royal decrees of 1924 and 1928. On 14 January 2004 the administrative court granted the applicant's request that the case be submitted to the Constitutional Court for an examination of the constitutionality of the presence of a crucifix in classrooms. Before the Constitutional Court, the Government argued that such a display was natural, as the crucifix was not only a religious symbol but also, as the "flag" of the only Church named in the Constitution (the Catholic Church), a symbol of the Italian State. On 15 December 2004 the Constitutional Court held that it did not have jurisdiction, on the ground that the disputed provisions were statutory rather than legislative. The proceedings before the administrative court were resumed, and on 17 March 2005 that court dismissed the applicant's complaint. It held that the crucifix was both the symbol of Italian history and culture, and consequently of Italian identity, and the symbol of the principles of equality, liberty and tolerance, as well as of the State's secularism. By a judgment of 13 February 2006, the *Consiglio di Stato* dismissed the applicant's appeal, on the ground that the cross had become one of the secular values of the Italian Constitution and represented the values of civil life.

Complaints, procedure and composition of the Court

The applicant alleged, in her own name and on behalf of her children, that the presence of a crucifix in the State school attended by the latter was contrary to her right to have her children taught in conformity with her religious and philosophical convictions, within the meaning of Article 2 of Protocol No. 1. The display of the cross had also breached her freedom of conviction and religion, as protected by Article 9 of the Convention.

Den italienske stats argument om at kucifixer bare var et "nationalt og kulturelt symbol" blev enstemmigt afvist af Menneskerettighedsdomstolen.

The application was lodged with the European Court of Human Rights on 27 July 2006.

Judgment was given by a Chamber of seven judges, composed as follows:

Françoise **Tulkens** (Belgium), **President**,
Ireneu **Cabral Barreto** (Portugal),
Vladimiro **Zagrebelsky** (Italy),
Danutė **Jočienė** (Lithuania),
Dragoljub **Popović** (Serbia),
András **Sajó** (Hungary),
İşıl **Karakaş** (Turkey), **judges**,

and Sally **Dollé**, **Section Registrar**.

Religionsfrihed er særlig afhængig af, at staten udviser neutralitet i religiøse anliggender.

Enhver borger skal uden problemer kunne undgå religiøse symboler, hvor staten er involveret.

Decision of the Court

The presence of the crucifix – which it was impossible not to notice in the classrooms – could easily be interpreted by pupils of all ages as a religious sign and they would feel that they were being educated in a school environment bearing the stamp of a given religion. This could be encouraging for religious pupils, but also disturbing for pupils who practised other religions or were atheists, particularly if they belonged to religious minorities. The freedom not to believe in any religion (inherent in the freedom of religion guaranteed by the Convention) was not limited to the absence of religious services or religious education: it extended to practices and symbols which expressed a belief, a religion or atheism. This freedom deserved particular protection if it was the State which expressed a belief and the individual was placed in a situation which he or she could not avoid, or could do so only through a disproportionate effort and sacrifice.

The State was to refrain from imposing beliefs in premises where individuals were dependent on it. In particular, it was required to observe confessional neutrality in the context of public education, where attending classes was compulsory irrespective of religion, and where the aim should be to foster critical thinking in pupils.

The Court was unable to grasp how the display, in classrooms in State schools, of a symbol that could reasonably be associated with Catholicism (the majority religion in Italy) could serve the educational pluralism that was essential to the preservation of a "democratic society" as that was conceived by the Convention, a pluralism that was recognised by the Italian Constitutional Court.

The compulsory display of a symbol of a given confession in premises used by the public authorities, and especially in classrooms, thus restricted the right of parents to educate their children in conformity with their convictions, and the right of children to believe or not to believe. The Court concluded, unanimously, that there had been a violation of Article 2 of Protocol No. 1 taken jointly with Article 9 of the Convention.

***

This press release is a document produced by the Registry; the summary it contains does not bind the Court. The judgments are accessible on its Internet site (<http://www.echr.coe.int>).

Press contacts

Frédéric Dolt (tel : + 33 (0)3 90 21 53 39) or
Stefano Piedimonte (tel : + 33 (0)3 90 21 42 04)
Tracey Turner-Tretz (tel : + 33 (0)3 88 41 35 30)
Kristina Pencheva-Malinowski (tel : + 33 (0)3 88 41 35 70)
Céline Menu-Lange (tel : + 33 (0)3 90 21 58 77)
Nina Salomon (tel + 33 (0)3 90 21 49 79)

The European Court of Human Rights was set up in Strasbourg by the Council of Europe Member States in 1959 to deal with alleged violations of the 1950 European Convention on Human

Rights.

¹ Under Article 43 of the Convention, within three months from the date of a Chamber judgment, any party to the case may, in exceptional cases, request that the case be referred to the 17-member Grand Chamber of the Court. In that event, a panel of five judges considers whether the case raises a serious question affecting the interpretation or application of the Convention or its protocols, or a serious issue of general importance, in which case the Grand Chamber will deliver a final judgment. If no such question or issue arises, the panel will reject the request, at which point the judgment becomes final. Otherwise Chamber judgments become final on the expiry of the three-month period or earlier if the parties declare that they do not intend to make a request to refer.

Bilag 6

Kopi af svarskrift fra den danske Justitsminister

JUSTITSMINISTERIET

Justitsministeren

*UR mod tryk
i posten den
27 marts 2010*

Dato: 19. marts 2010
Sagsnr.: 2010-629-0452
Dok.: KLU40023

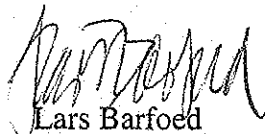
Kære Karsten Riise Kristensen

Tak for dine e-mails af 24. februar og 2. marts 2010 om påtryk af Jellingstenens kristusfigur på indersiden af danske pas.

Som det fremgår af min besvarelse af spørgsmål nr. 730 (Alm. del), som Folketingets Retsudvalg har stillet til mig den 25. februar 2010, finder jeg ikke, at Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols afgørelse i sagen Lautsi mod Italien indebærer, at det er i strid med Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, når staten benytter et kristent symbol i danske pas.

Kopi af besvarelsen vedlægges til din orientering.

Med venlig hilsen

Lars Barfoed

Slotsholmsgade 10
1216 København K.

Telefon 7226 8400
Telefax 3393 3510

www.justitsministeriet.dk
jm@jm.dk

JUSTITSMINISTERIET

Lovafdelingen

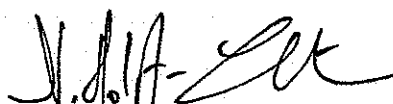
Folketinget
Retsudvalget
Christiansborg
1240 København K

Afsendt med
E-Post

Dato: 25 MRS. 2010
Kontor: Menneskeretsenheden
Sagsnr.: 2010-792-1233
Dok.: KLU40017

Hermed sendes besvarelse af spørgsmål nr. 730 (Alm. del), som Folketingets Retsudvalg har stillet til justitsministeren den 25. februar 2010. Spørgsmålet er stillet efter ønske fra Lone Dybkjær (RV).

Lars Barfoed

Nina Holst-Christensen

Slotsholmsgade 10
1216 København K.

Telefon 7226 8400
Telefax 3393 3510

www.justitsministeriet.dk
jm@jm.dk

Spørgsmål nr. 730 fra Folketingets Retsudvalg (Alm. del):

”Ministeren bedes kommentere henvendelsen af 25. februar 2010 fra Karsten Riise Kristensen vedrørende religiøs symbolik i pas, jf. REU alm. del – bilag 341.”

Svar:

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol afsagde den 3. november 2009 dom i sagen *Lautsi mod Italien*. Sagen vedrørte en klage over, at der på en italiensk skole hang et krucifiks i hvert klasselokale. Domstolen fandt, at udstillingen af korset i skolens klasselokaler udgjorde en krænkelse af artikel 2 i 1. Tillægsprotokol, som sikrer retten til uddannelse, sammenholdt med konventionens artikel 9, som sikrer retten til religionsfrihed, herunder såvel friheden til at tro som til ikke at tro (den negative religionsfrihed).

Domstolen lagde vægt på, at staten har en forpligtelse til ikke, ej heller indirekte, at pådutte nogen en tro på steder, hvor de pågældende personer er afhængige af staten eller er særligt sårbare. Domstolen fremhævede, at skoleundervisning er en særligt følsom sektor, idet statens magt her udøves over for personer, som endnu mangler kritisk kapacitet til at lægge afstand til et statsligt budskab om en foretrukken religion. Domstolen fremhævede desuden, at staten er forpligtet til religiøs neutralitet inden for rammen af offentlig undervisning, hvor tilstedeværelsen i klassen er påkrævet uden hensyn til religion, og hvor undervisningen skal søge at indprente eleverne kritisk tankegang. Domstolen fandt derfor, at den obligatoriske udstilling af et symbol for en bestemt tro på lokaliteter, hvor der udføres offentlige funktioner, navnlig i klasselokaler, begrænser forældrenes ret til at uddanne deres børn i overensstemmelse med deres overbevisning og børnenes ret til at tro eller lade være.

Dommen blev afsagt på baggrund af artikel 2 i 1. Tillægsprotokol om retten til uddannelse sammenholdt med konventionens artikel 9 om retten til religionsfrihed og vedrører brugen af religiøse symboler inden for uddannelsessystemet, hvor der gælder særlige hensyn til at sikre religiøs neutralitet. Domstolen udtalte sig derimod ikke generelt om foreneligheden af statens brug af religiøse symboler med konventionens artikel 9. Efter Justitsministeriets opfattelse kan dommen derfor ikke antages at indebære en forpligtelse for staten til helt at undlade brugen af religiøse symboler uden for uddannelsesområdet. På den baggrund finder Justitsministeriet ikke, at dommen i sagen *Lautsi mod Italien* indebærer, at det

er i strid med Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, når staten benytter et kristent symbol i danske pas.

Det tilføjes, at Italien har indbragt Lautsi-sagen for Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols Storkammer, som vil træffe den endelige afgørelse.

JUSTITSMINISTERIET

Lovafdelingen

Karsten Riise Kristensen
Store Gråbrødrestræde 8
4000 Roskilde

Dato: 19. marts 2010
Kontor: Menneskeretsenheden
Sagsbeh: Katarina Hvid Lundh
Sagsnr.: 2010-629-0452
Dok.: KLU40018

Ved brev af 25. februar 2010 har De rettet henvendelse til Justitsministeriet vedrørende adgangen til at indbringe en klage for Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol.

Justitsministeriet kan oplyse, at der gælder en række betingelser for, at Domstolen kan behandle en klage, herunder at de nationale retsmidler er udtømt. Det betyder, at De skal have benyttet Dem af muligheden for at anlægge en retssag mod Justitsministeriet ved Københavns Byret, og såfremt byretten ikke giver Dem medhold, skal De have benyttet muligheden for at anke sagen til Østre Landsret. Endelig skal De forgæves have ansøgt Procesbevillingsnævnet om 3. instansbevilling, hvis heller ikke Østre Landsret giver Dem medhold.

De kan læse mere om klageadgangen til Domstolen i Justitsministeriets vejledning, som er vedlagt dette brev.

Med venlig hilsen

Katarina Hvid Lundh
Katarina Hvid Lundh

Slotsholmsgade 10
1216 København K.

Telefon 7226 8400
Telefax 3393 3510

www.justitsministeriet.dk
jm@jm.dk